

ב"ה, ה באלול תשפ"ד
8/9/2024
תיק מס' 84071

פסק דין

בעניין שבין	לבין
התובעים	הנתבעת
חברה ג' - להלן: תובע 1	על ידי מיופי החתימה:
תובע 2	א'
	וב'

א. רקע

תובע 2, עובד כעצמאי המתווך ומקדם עסקאות של הקמת גגות סולאריים מול הרשויות, עבור תובע 1.

במהלך מרץ 2020 פנה תובע 2 לא', המשמש כמרכז משק של הנתבעת, לקידום התקנת גגות סולאריים בנכסים של הנתבעת. לאחר מספר פגישות ושיחות שבהן א' התעניין ברעיון שתובע 2 הציג, העבירו התובעים ב-1/10/21 הצעת מחיר לנתבעת באמצעות מיופי הכח א' וב'. ב-2/10/21 הודיעה חברת חשמל על הפחתה בתעריף החשמל, ובעקבות זאת הנתבעת הסכימה לכך שהתובעים יגישו במהירות בקשה להיתר עבור שלושה מונים, כדי להצליח לקבל את התעריפים הישנים. בשל הסכמת הנתבעת, הגישו התובעים לחברת החשמל את הבקשות, כאשר תובע 2 התחיל לפעול כדי שהבקשות יאושרו בסופו של דבר ובתוך כך הוא קיים ב-23/11/20 פגישה של עם חברת החשמל להתחלת הגשת מסמכי הבקשה.

ב-24/12/2020 התקיימה פגישה בין התובעים לבין א' וב' בצומת מסמיה (להלן: "הפגישה במסמיה"). בפגישה זו שאל ב' מה קורה אם לאחר הגשת הבקשות להזמנת מונה חשמל, הנתבעת תחליט לא לבצע את ההתקנות דרך התובעים. תובע 1 השיב שבמצב כזה יהיה על הנתבעת לשלם לו לפי תעריף של 20,000 ש"ח עבור כל מונה שיאושר. א' וב' לא הביעו התנגדות לדרישה זו במהלך הפגישה.

לאחר פגישה זו, המשיכו התובעים לפעול למען קידום והשגת האישורים, ובמהלך חודש מרץ 2021 התקיימה פגישת תיאום טכני עם נציגי חברת חשמל לצורך קבלת האישורים, בה נכחו א' ונציג של תובע 1.

ביום כו' אדר תשפ"א (10/3/21) התקבל אישור עבור המונה הראשון, ביום י' תמוז תשפ"א (20/6/21) התקבל האישור עבור המונה השני, וביום כו כסלו תשפ"ב (30/11/21) התקבל האישור עבור המונה השלישי.

עוד בטרם התקבל האישור עבור המונה השני, בתאריך 7/5/21 החליטה הנתבעת להגדיל את הפרוייקט ולהוסיף גם מאגר מים עם מתקנים סולריים צפים, וכן לגשת למכרז באמצעות חברה חיצונית שתנהל אותו. בתאריך 23/5/21 נשלחה הודעת מייל לתובע 1 שקוראת לו להצטרף למכרז, ובתאריך 20/6/21 נשלחה הודעת מייל כזו גם לתובע 2. התובעים לא הצליחו להגיש הצעת מחיר בסד הזמנים שהמכרז קבע ואף לא לאחר מתן ארכה של שבועיים, ומשכך בחרה הנתבעת לתת את הפרוייקט לחברה אחרת.

ב. טענות התובעים

התובעים טוענים שהיות והם אלו שהשיגו את האישורים על מוני החשמל, והנתבעת משתמשת בהם, על הנתבעת לשלם עבור כל מונה סכום של 20,000 ₪ שלטענתם סוכם בין הצדדים. היות ולטענת התובעים הם השיגו אישורים עבור שלושה מונים הם דורשים תשלום של 60,000 ₪ בתוספת מע"מ כחוק.

בנוסף התובעים טוענים להתנהגות שאינה הוגנת מצד הנתבעת בעצם העובדה שהיא לא אפשרה מרווח זמן מספיק לתובעים כדי להגיש הצעת מחיר. לטענתם, היות והם אלו שדחפו את הרעיון ויזמו אותו, ובנוסף הסבו את תשומת לב הנתבעת לצורך להגיש בקשות ולזכות במכסות הקודמות של חברת החשמל, היה על הנתבעת ללכת לקראתם בצורה הרבה יותר משמעותית ולאפשר להם להיות החברה שתזכה במכרז.

לאור התנהגות הנתבעת באופן כללי, ובפרט בשל העובדה שהיא כופרת בחיוב תשלום שכר התובעים ובשל כך הצריכה אותם להגיע לתביעה בבית הדין, התובעים דורשים גם תשלום של הוצאות משפט.

ג. טענות הנתבעת

הנתבעת טוענת שאיננה חייבת לשלם דבר מעיקר הדין מהסיבות הבאות:

1. מעולם היא לא התחייבה לשלם, ואף להיפך, פעמים רבות היא אמרה שאין היא מחוייבת לשלם במידה ולא תמשיך את ההתקשרות עם התובעים.
2. היא לא נהנתה מהעבודה של התובעים שהביאה לקבלת האישורים היות ובסופו של דבר חברה גדולה אחרת מבצעת את כלל הפרוייקט, ובמצב כזה גם אם לא היו אישורי מונים, החברה המבצעת היתה דואגת גם לאישורים אלו ללא תשלום נוסף.
3. כראיה לכך היא מביאה את המונה השלישי שבו היה צורך בעבודה נוספת שאותה ביצעה החברה שזכתה במכרז ללא כל בקשת תשלום נוסף.
4. בנוגע לטענות התובעים לגבי המכרז, הנתבעת טוענת שהיא הלכה לקראתם בעצם העובדה שאפשרה להם להגיש בקשה, ואף נתנה להם ארכה של שבועיים.

5. בנוסף הנתבעת טוענת שהמחיר שנדרש על ידי התובעים הינו מחיר מופקע, היות והמקובל לתשלום עבור עבודה מסוג זה עומד על כמה אלפי שקלים בודדים למונה ולא יותר מ 10,000 ₪ למונה.

ד. נושאי הדיון

1. האם נוצר הסכם בין הצדדים, המחייב את הנתבעת בתשלום, בשלבים הראשוניים, עד ה"פגישה במסמיה"?
2. האם ב"פגישה במסמיה" נוצר חיוב של הנתבעת כלפי התובעים?
3. האם שתיקה אל מול דרישת תשלום נחשבת להסכמה?
4. האם לשתיקה יש תוקף מחייב גם אם לא נחתם חוזה ולא נעשה קניין?
5. בטענת "מחילה" – על מי מהצדדים להוכיח שאכן הייתה מחילה?
6. מה גובה התשלום הנדרש במקרה דנן?
7. חיוב הוצאות.

ה. ההבנות שהיו עד הפגישה במסמיה

עד לשלב זה היו אמירות מפורשות של נציגי הנתבעת על כך שהם לא מחוייבים לכולם. בהודעת ווטסאפ בשלבים הראשוניים א' כתב 'חשוב לי להדגיש שאנחנו לא מחוייבים לכולם'. כמו כן, גם תובע אחד אמר – 'לא תלכו איתי – לא תלכו איתי'. תובע 1 טען בבית הדין שדבריו לא התייחסו לאפשרות שהנתבעת תחליט לבצע את הפרוייקט עם חברה אחרת אלא רק לאפשרות שהנתבעת תחליט לוותר על כל הרעיון של ביצוע הפרוייקט הסולארי. אולם, כלל נקוט בדינו – "דברים שבלב אינם דברים" (ע' קידושין מט, וכן חו"מ, ריש סימן רז), אא"כ מדובר במקום שיש אומדנא דמוכח שהצדדים התכוונו לדברים אחרים ממה שאמרו ביניהם, ובמקרה דנן לא מדובר במצב כזה, ועל התובע היה מוטל לפרש דבריו באופן ברור כך שגם הנתבעת תבין שזו כוונתו. משלא עשה זאת – על בסיס הדברים שנאמרו בשלב זה אין ביכולת התובע להוציא ממון מהנתבעת.

בנוסף, בהודעת ווטסאפ מה 2/10/2020 כתב תובע 2 בהתייחס להצעה של תובע 1 – 'הוא מוכן לעשות את ההגשה גם אם בסוף תחליטו לא ללכת איתו'. יעלה לכם רק דמי הרישום'. (ההדגשה אינה במקור). לאור הדברים נראה שטענת הנתבעת על כך שלא היה בדעתה לשלם דבר על העבודה שנעשתה עד לשלב זה אף אם תחליט להתקדם עם חברה אחרת מקובלת, והיה על התובעים להבין שזאת כוונתה.

מסקנה – עד לפגישה במסמיה לא היתה כל התחייבות מצד הנתבעת ונציגיה.

ו. האם ב"פגישה במסמיה" נוצר חיוב של הנתבעת כלפי התובעים?

ב24/12/2020 קיימו הצדדים פגישה משותפת בצומת מסמיה. במהלך הפגישה ב' שאל – 'מה יהיה אם נתקדם עם חברה אחרת?', וכאן כבר ניתנה תשובה שונה מבעבר, כאשר תובע 1 אמר שהוא ידרוש תשלום של 20,000 ₪ עבור כל מונה.

א', נציג הנתבעת, הודה בכך שהיתה אמירה כזו אולם לטענתו היא לא מחייבת:

'בעניין ה20 אש"ח - זה נאמר, אבל לא הגבתי זה היה על הדרך, לא היה מו"מ, לא חתמנו, לא אמרו זה התעריף, לאורך כל הדרך אמרו תעשו מה שאתם רוצים.' (פרוטוקול, עמוד 6 שורה 44)

כאן נמצאת השאלה המרכזית לדיון – האם לאמירה הזו יש תוקף מחייב כטענת התובעים, או שהיות ולא נחתם חוזה, ואף האמירה עצמה נאמרה ברקע אמירות חוזרות של הנתבעת שהיא לא מתחייבת לכולם, וכן אמירה של התובע שהוא לא דורש התחייבות, לא ניתן להוציא ממון על בסיסה?

ז. האם שתיקה אל מול דרישת תשלום נחשבת להסכמה?

האם ניתן לקבל את הטענה שלא היה צורך להתייחס ברצינות לאמירה זו? בית הדין סבור שהיה צורך לקחת את האמירה הזו ברצינות ולא ניתן להתעלם ממנה.

דוגמה דומה מצאנו בפסיקת הרמ"א בחושן משפט הלכות טוען ונטען סימן פא סעיף ז:

'מי שהתנה עם בחור ללמוד עם בן חברו, בפני אבי הבן, ואבי הבן שתק, שתיקה כהודאה דמיה; ואף על פי שלא דבר האב כלום, דהוי ליה לאב לאסוקי אדעתיה ולמחות'.

וביאר נתיבות המשפט שם ס"ק ה:

'מי שהתנה עם בחור ללמוד עם בן חברו. עיין תומים [סקי"ג] שתמה על זה, דהא שתיקה לא הוי כהודאה. ולפי ענ"ד נראה, בכהאי גוונא שעושה מעשה בשל חברו על פי דיבורו בפניו ושתק, דהוי כריצוי. כגון באחד שאמר לחבירו הנני לוקח חפץ שלך בסך זה והנני אני מושכו לקנותו בסך זה, ומשכו בפני חברו ושתק, הוי כהודאה וריצוי לכו"ע. והכא נמי מיירי דהבחור התחיל ללמוד עם בן חברו בידיעתו, משו"ה הוי כהודאה וריצוי לכו"ע'.

כלומר, שבמצב שבו נעשה מעשה על בסיס אותה האמירה הראשונית בידיעת הנהנה, חובה על הנהנה למחות ולומר שהוא לא מוכן לשלם וכל שלא עושה כך שתיקתו כהודאה. גם במקרה שלנו, לאחר השתיקה נעשו מעשים של המשך קידום קבלת האישורים מול חברת החשמל, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בתיאום הפגישה הטכנית עם חברת החשמל ואף בפגישה עצמה, וכפי שעולה מהתכתבות בוטסאפ בין תובע 2 לבין א' שהוגשה לבית הדין.

המקרה בו אנו דנים נלמד בקל וחומר מפסיקת הרמ"א. זאת משום שפסיקת הרמ"א עסוקה בעצם ההתקשרות בין הצדדים. דהיינו, ההתחייבות של צד אחד לעשות פעולה עבור הצד השני. בנידון דידן על עצם ההתקשרות אין ויכוח, שהרי הנתבעים הביעו את רצונם שהתובעים יעשו פעולות לקידום ענייניהם. כל הויכוח נסוב רק על ההתחייבות לשלם, והדבר דומה לקבלן שנוקט מחיר ומזמין העבודה שותק אל מול נקיפת התשלום. במקרה זה ודאי שהמחיר נקבע לפי קביעת הקבלן, שהרי כריתת ההתקשרות ביניהם היתה על דעת זה (ראו להלן סעיף 4 לדיונו). אם נשליך את הדברים על פסיקת הרמ"א נאמר שהדבר דומה לאב שהסכים במפורש שמלמד פלוני ילמד עם בנו, אלא שהאב לא נקט מה גובה התשלום, אלא המלמד אמר את גובה התשלום והאב שתק.

חרף כל זאת, יתכן והיה מקום לחלק ולטעון שבנידון דידן אין לראות את השתיקה כהתחייבות לתשלום, היות ועד לפגישה במסמיה היו אמירות ברורות שהנתבעת לא תתחייב בתשלום על העבודה ולכן לא היה על הנתבעת למחות. אולם, בית הדין סבור שלהשתלשלות העניינים הקודמת לפגישה יש גם משקל הפוך. העובדה ששאלת התשלום חזרה ועלתה כמה פעמים מתחילת ההתקשרות והיה צורך לומר כל פעם מחדש שאין כאן שום התחייבות, הייתה צריכה לעורר את הנתבעת לקום ולמחות כאשר חל שינוי בעמדת התובעים כשאמרו שידרשו תשלום על עבודתם אם יבחרו הנתבעים במישהו אחר.

יתרה מזו, העובדה שנציג הנתבעת ראה לנכון להעלות את שאלת התשלום בפגישה במסמיה, מורה על כך שגם נציגי הנתבעת הבינו שאין זה מובן מאליה שעבודת התובעים אינה דורשת תשלום במידה וההתקשרות בין הצדדים תופסק לאחר שלב זה. זאת למרות שבשלבם מוקדמים יותר הנתבעים הדגישו שאין הם מחוייבים לשלם לתובעים. משאלת נציג הנתבעת עולה שגם הוא הבין שכלל והתהליך מתקדם יש סיבה לשלם לתובעים גם אם בשלבים המוקדמים הם ויתרו על תשלום.

על כן איפוא, לא ניתן לקבל את טענת הנתבעת שאף שנציגיה בחרו לשתוק, לא היתה בשתיקתם כל הסכמה, לאחר שמשאלתם עולה הבנה כנה שייתכן שהתובעים ידרשו תשלום על עבודתם, על אף שעד היום הם לא דרשו תשלום.

ה'נחל יצחק' בסימן פא עסק בדברי הרמ"א שהבאנו לעיל וביאר שהסיבה לכך שאומרים שם 'שתיקה כהודאה' היא –

**'דכיון דהמלמד אינו יודע איך היה מחשבת אבי הבן ויסבור דכיון דשתק אבי הבן
מסתמא נתרצה שישלם שכירותו להמלמד... לכן אמרין בזה שתיקה כהודאה
דמי'.**

כלומר, שבכל מצב שבו יש חשש סביר שהעובד יפרש את השתיקה כהודאה, היה על השותק לפרש דבריו. לכן, לא היה לאבי הבן לשתוק מפני שלצד השני- למלמד- אין את האפשרות לדעת מה שבליבו.

במקרה שלנו ברור לבית הדין שהנתבע היה צריך לפחות לחוש בצורה סבירה לאפשרות שהתובע התכוון למה שהוא אמר כעת.

יתירה מזו, הפגישה במסמיה נמצאת בדיוק ב'צומת דרכים' משמעותי מבחינת התהליך. שכן, בעת התרחשותה אין כבר את הבהילות הראשונית שהיתה ב2/10 להגיש את הבקשות כדי 'לזכות במכסות ואחר כך לחשוב', אלא זה בדיוק השלב שבו צריך להחליט אם בוחרים באמת ללכת על הקמת מערכות סולאריות או לא. לכן, מובן מדוע ב' שואל שוב מה יהיה אם הנתבעת תחליט ללכת עם מישהו אחר, ומובן גם מדוע כעת התשובה של ראול היא כבר דרישת תשלום ולא אמירה כללית של 'תלכו איתי תלכו, לא תלכו איתי לא תלכו'.

לכן, כעת, כאשר אין את הבהילות לקבל את המכסה, וברור שהחלטה להמשיך ולקדם את קבלת האישורים משמעותה היא להחליט להתקדם לביצוע הפרוייקט, כאשר נשאל ישירות על ידי ב' מה יקרה אם הנתבעת תחליט לא ללכת איתו, הוא ענה שידרוש תשלום של 20,000 ₪ עבור כל מונה שכן ברור שכעת הכוונה היא להמשיך עם חברה אחרת.

אף שלעיל קבענו, שבשלבם הראשוניים צדקו נציגי הנתבעת בכך שלא פרשו כך את דבריו של תובע 1, הרי שדבריו בפגישה במסמיה היו צריכים לעורר אותם להבין את הדברים באופן שונה ומכאן הבנה זו, ככל ולא הסכימו לכך היה עליהם להגיב במחאה או לפחות בשאלת בירור.

לכן בית הדין קובע- כי השתיקה של הנתבעים כששמעו את גובה התשלום אותו דורשים התובעים- נחשבת להסכמה.

ח. האם לשתיקה יש תוקף מחייב על אף שלא נחתם חוזה ולא נעשה קניין?

בית הדין סבור שלשתיקה זו יש תוקף חוזי מחייב מהנימוקים הבאים:

1. תחילת עבודת התובעים נחשבת למעשה קניין

בהלכות שכירות פועלים למדנו כך-

ב"מ עו: "איבעית אימא: האי תנא חזרו נמי הטעו קרי ליה. דתניא: השוכר את האומנין והטעו את בעל הבית, או בעל הבית הטעה אותן - אין להם זה על זה אלא תרעומת. במה דברים אמורים - שלא הלכו, אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה, פועלין ומצאו שדה כשהיא לחה - נותן להן שכרן משלם, אבל אינו דומה הבא טעון לבא ריקן, עושה מלאכה ליושב ובטל."

ונחלקו הראשונים בביאור החילוק שבגמרא בין "הלכו" ל"לא הלכו" הפועלים: לשיטת תוס' (שם) החילוק שבין הלכו ללא הלכו מבטא חילוק מציאותי בין מצב שבו מן הסתם חזרת בעל הבית גרמה לפועלים להפסיד עבודה אחרת לבין מצב שבו החזרה לא גרמה להם להפסיד עבודה אחרת.

אולם, לשיטת הרמב"ן בחידושי שם, החילוק בין הלכו ללא הלכו הוא חילוק מהותי, כיון שהליכת הפועלים לעבודה היא תחילת מימוש ההסכם, וחידושה לנו כאן הברייטא שתחילת מימוש ההסכם העבודה מהווה קניין שהופך את הסיכום בעל פה לחוזה מחייב.

הנפקא מינה הגדולה בין השיטות היא במצב שבו היתה תחילת עבודה ולא ניתן לחייב מדינא דגרמי היות ואין הפסד עבודה מוכח.

השולחן ערוך חושן משפט הלכות שכירות פועלים סימן שלג סעיף א פסק:

'השוכר את הפועלים והטעו את בעל הבית, או בעל הבית הטעה אותם, אין להם זה על זה אלא תרעומת. בד"א, בשלא הלכו. אבל הלכו החמרים ולא מצאו תבואה; פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה...נותן להם שכר'

השולחן ערוך פסק כשיטת הרמב"ן וחייב את בעל הבית בתשלום שכר בתחילת עבודה בלא צורך לטעון ולהוכיח שנגרם לפועלים הפסד של עבודה אחרת.

בהשלכה לנידון דידן, העובדה שהתובעים המשיכו בעבודתם לקידום הפרויקט ולהשגת האישורים, לאחר התשובה שתובע 1 נתן לבי' בפגישה במסמיה, הופכת את הסיכום בעל פה כאילו נעשה בו מעשה קניין ולכן הדבר נחשב לחוזה מחייב. חשוב לציין שהמשך קידום הפרויקט נעשה בידיעה ובשיתוף עם נציגי הנתבעת, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בפגישת התיאום הטכני עם חברת החשמל וכן בהתכתבויות בווטסאפ בין תובע 2 לבין א'.

2. יורד לשדה חברו בשדה העשויה ליטע

בנידון דידן הדברים מקבלים משנה תוקף שכן התובעים לא תובעים שכר עבודה גרידא אלא הם אף הגיעו לתוצר סופי של העבודה שהם בצעו, לאישור מכסה ומונה, ותוצר זה הוא שווה כסף, ובכך ממון הנתבעת הושבח על ידם.

דין זה דומה לדין "יורד לשדה חברו" המבואר בשולחן ערוך, חו"מ, סימן שעה סעיף א-

'היורד לתוך שדה חברו שלא ברשות ונטעה, אם היתה שדה העשויה ליטע, אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה, ונוטל מבעל השדה'.

בנידון דידן הדבר ברור לחלוטין שהנתבעת מעוניינת בשבח שהתובעים השביחו את רכושה, שהרי הנתבעת משתמשת בתוצר, כלומר, במונים, ומפיקה מהם רווחים נאים.

לאור זאת, תפקיד האמירה של תובע 1 בפגישה במסמיה על כך שהוא דורש תשלום של 20000 ₪ עבור כל מונה לא בא כדי לייצר את סיבת החיוב אלא רק כדי לקבוע שהתובעים לא מוחלים על התשלום וכדי לקבוע את גובה התשלום.

בפרוטוקול הדיון שנערך בבית הדין (עמוד 6 שורה 1) נאמר כך:

'ב': אני דחפתי לתוך הזמן של המכסות. חשוב להבין- כל ההכנסה ממערכות כאלה בממוצע לשנה 150 אשח, נקבל- 220 אשח. כפול 25 שנה. הרווח כאן הוא לא עשרות מיליונים.

אב"ד: כמה אתה חושב שצריך לשלם על המערכות?

ב': אלפי שקלים בודדים. אפשר לסגור את העניין. לא הייתי בכל השלבים, אני הבנתי לוחות זמנים, אני מאוד ממוקד ופועל בראבאק. '

מדברים אלו ניכר בבירור שבי' מכיר בכך שנעשתה עבודה שכתוצאה ממנה הנתבעת מפיקה רווחים נאים ושצריך לשלם עליה סכום מסויים, אולם הוא לא מוכן לשלם סכום כל כך גבוה. כלומר, עיקר המחלוקת היא על גובה התשלום ולא על עצם החיוב בתשלום. דברים אלו גם מעידים על כך שהנתבעת מעוניינת בעבודה שנעשתה עבורם והדבר מלמד דדמי ל"שדה העשויה לנטיעה" שכל שבעל השדה לא מבקש את עקירת העצים עליו לשלם על השבח במלואו.

אף שהנתבעת במכתב התגובה שלה לבית הדין טענה שהחברה שבפועל זכתה במכרז הגדול היתה מבצעת גם את העבודה הזו ולא דורשת על זה תשלום נוסף, מדובר בספקולציה לא סבירה, ובוודאי שאין בה בכדי להפוך את העבודה המקדמית של הגשת הבקשה וכלל הפעולות שנדרשות לשם קבלת האישורים לכזו שאינה שווה כסף. סביר יותר לומר שאף אם החברה המבצעת היתה מתמחרת את שלב העבודות המקדמיות בצורה נמוכה יותר מ 20000 ₪ למונה, לא סביר שלא היתה דורשת תשלום בכלל.

אולם, במקרה שלנו, כפי שנחדד גם בהמשך, המונים הוגשו ברגע האחרון לפני שינוי המכסות. לאור זאת נכון לומר שמדובר במוצר ייחודי שלא ניתן לשחזר כרגע, כך שהחברה הזוכה כלל לא היתה יכולה להשיג להם את אותו המוצר.

מאותה סיבה לא ראינו לנכון להיכנס לשאלה האם התמחור של התובעים על קבלת האישורים (20 אלף ₪ לכל מונה) מהווה תמחור נכון של ההשבחה, מכיוון שבמקרה שלנו כל הצדדים מודים שהגשת הבקשות בזמן יצרה שבח של יותר מ 20 אלף ₪ (ראו עוד להלן סעיף י).

לאור כל הנ"ל, בית הדין קובע כי במקרה זה השתיקה מחייבת על אף שלא נעשה בה מעשה קניין רשמי ולא נכתב שום חוזה.

ט. בטענת "מחילה" - על מי להביא ראיה

אף שהכרענו לעיל בתורת וודאי שהשתיקה של הנתבעים מהווה הסכמה לתביעת התשלום של התובעים, לאלומי מלתא נוסף שאף אם לא היה בכך אלא לעורר ספק לא ניתן היה לפטור את הנתבעים מתשלום על פי דיני הראיות.

הטעם לכך הוא שבמצב שבו יסוד החיוב מובהק והשאלה היא אם היתה מחילה על סיבת החיוב הרי שדיני הראיות קובעים שהטוען למחילה עליו הראיה.

וכך כתב הרמ"א סימן ע':

וכל מקום שנאמן לומר פרעתי נאמן לו מחלת לי אע"פ שמחילה טענה גרועה היא.

וביאר הגר"א שם סק"ו

**'...דמחלתי טענה גרועה ואינו נאמן אלא במגו דפרעתי וכמ"ש הרא"ש בשבועות
בטענת סטראי שהטוען טענת מחילה אינו נאמן אלא כאשר יש לו במיגו...'**

בטעם הדבר לכך שמחילה היא טענה גרועה ביאר ערוך השולחן חושן משפט סימן ע סעיף ב:

'שמחילה היא טענה גרוע דאין דרך למחול.'

כלומר, הנחת היסוד היא שאנשים תובעים תשלום תמגיע להם ולא מוכנים לוותר עליו.

ממילא, מהשלב של הפגישה במסמיה והלאה, כאשר אין את הבהילות להשיג את המכסות וממשיכה להיעשות עבודה שמחייבת בתשלום מעיקר הדין, טענת הנתבעת על כך שהתובעים מוחלים על זכותם זוקקת ראיות מובהקות, וכאלו לא הוצגו בפני בית הדין.

י. גובה התשלום הנדרש

הנתבעת טענה שאף אם היה עליה לשלם לתובעים עבור עבודתם, השכר שנדרש בגובה 20000 ₪ למונה הינו שכר מופקע מאחר והמקובל בשוק לתשלום עבור עבודה מסוג זה עומד על סכום שבין כמה אלפים בודדים עד 10000 ₪ לכל היותר.

ככל ולאור בדיקת מנהג העולם טענת הנתבעת היתה נמצאת נכונה, הרי שהיה מקום לטעון שאף אם הסכימה מראש לתשלום זה, היה בכך משום אונאה.

אלא שבמקרה המדובר, נראה שהדברים אינם נכונים.

אף אם הנתבעת צודקת בטענתה לגבי הסכום המקובל בשוק לתשלום עבור טיפול מקדמי בהגשת בקשות וקבלת אישורים מחברת החשמל, בנידון דידן לא בזה מדובר.

אין כאן מקרה של יזם ששוכר פועל או קבלן לביצוע עבודה גרידא, אלא המציאות היתה הפוכה במובנים רבים. היזם והדוחף היה תובע 2. בנוסף, מוסכם כי לולי היוזמה והדחיפה של תובע 2 הנתבעת לא היתה זוכה במכסה המוקדמת של חברת החשמל. מחשבון גס שבית הדין עשה מתוך התייעצות עם גורמי מקצוע, הפער בין המכסה שהנתבעת יכולה היתה לקבל אחר כך עומד על כ- 170000 ₪ ברוטו בשנה ובחשוב גס לאורך 25 השנים של החוזה מול חברת החשמל מדובר בפער של כ 3,650,000 ₪ (ראו חישוב בנספח לקמן). לא ניתן להתעלם מהריווח העצום הגבוה בו זוכה הנתבעת מחמת היוזמה הזו וממילא אף לא מזכותו של התובע לדרוש על כך תשלום גבוה יותר מקבלן רגיל.

לאור זאת, בית הדין קובע כי דרישת התשלום בגובה 20,000 ₪ לכל מונה היא מחייבת ואין בה משום אונאה.

יא. הוצאות ואגרת בית הדין

על פי ההלכה כאשר שני הצדדים התנהלו בדיון המשפטי באופן סביר, פנייתם נחשבת לפנייה משותפת ולכן הם מתחלקים בשווה באגרת בית הדין (ראו משנה בבא בתרא קסז ע"ב בנוגע לתשלום שכרו של סופר בית הדין, ועיינו גם שו"ת הריב"ש, תעה; שו"ת תשובות והנהגות ב, תרצו, בסופו. וכן במדיניות בית הדין באתר בית הדין).

התובעים שילמו 1,053 ש"ח עבור אגרת בית הדין, **לפיכך על הנתבעת לשלם לתובע 2- 526.5 ש"ח עבור השתתפות באגרת בית הדין.**

יב. החלטות

1. הנתבעת, חייבת לשלם לתובע 1 סך 60,000 ₪ בתוספת מע"מ בתוך 35 ימים מיום מתן פסק זה.
2. הנתבעת חייבת לשלם לתובע 2, סך 526.5 ₪, בגין מחצית מאגרת בית הדין ששולמה על ידו.
3. ניתן לערער על פסק הדין בתוך 30 יום מהמועד הנקוב עליו.

פסק דין ניתן בתאריך ה' באלול תשפ"ד, 8/9/2024

בזאת באנו על החתום

הרב בועז עג'מי - דיין

הרב עידו הבר – אב"ד

הרב גילעד מינץ – דיין

נספח: חישוב הרווחים הצפויים לנתבעת מחמת עבודת התובעים

על פי חישוב משוער שמבוסס על כך שהותקנו בפועל שלוש מערכות שכל אחת מהן צורכת DC300. לפי חישוב זה ההכנסה ברוטו בהתבסס על ממוצע של 1600 שעות אור בשנה עומדת על כ-216,000 ₪ בשנה לכל מערכת, כאשר האלטרנטיבה של העמדת אותה מערכת לפי התעריף החדש מניבה הכנסה של כ-159,000 ₪ בשנה ברוטו לכל מערכת, ואילו שימוש במערכות אחרות שמבוססות על חיבורים של DC150 היו מובילים להכנסה נמוכה הרבה יותר של 100,000 ₪ ברוטו בשנה לכל מערכת. היות ומדובר בשלוש מערכות הרי שהפער בין שתי האפשרויות הראשונות עומד על $3 \times 56,280 = 168,840$ ₪ ברוטו בשנה כאשר החוזה מול חברת החשמל הוא ל-25 שנים, ומהסכום הכולל מקובל להפחית 13% שנובעים מירידה בתפוקה ומבלאי כללי ועלות תחזוקה לאורך השנים. סה"כ מדובר בריווח ברוטו של כ-3,650,000 ₪ לאורך 25 השנים הבאות כתוצאה מהיוזמה והדחיפה של התובעים להגשת הבקשות בזמן. להלן טבלה שמשווה בין האלטרנטיבות:

הכנסה שנתית ברוטו צפויה על פי ממוצע של 1600 שעות אור	תעריף	מערכת DC	
216,000	0.45	300	המערכת הקיימת כעת
159,720	0.33275	300	מערכת זהה על פי התעריף החדש
100,920	0.4205	150	מערכת קטנה יותר על פי התעריף הקיים

בשולי הדברים נציין שב' אמר בדיון כפי שצוטט לעיל בסעיף ח, 2 על פי הפרוטוקול עמ' 6 שורה 2: 'חשוב להבין- כל ההכנסה ממערכות כאלה בממוצע לשנה 150 אשח, נקבל- 220 אשח. כפול 25 שנה. הרווח כאן הוא לא עשרות מיליונים'

לפי החישוב לעיל הדברים נכונים, כאשר ב' נתן אפילו השערה עודפת לגבי הריוח. אלא שהוא לא ציין שההערכה שלו מתאימה להכנסה ממערכת אחת ואילו לנתבעת יש שלוש מערכות כאלה כאשר כל אחת מבוססת על מונה אחד מתוך שלושת המונים, וממילא צריך להכפיל את ההכנסה המדוברת בשלוש.